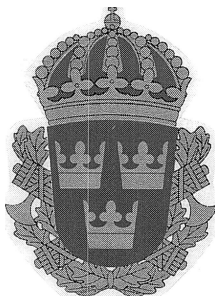

Solleröns siste fjärdingsman

Den polisiära verksamheten i bygderna var under långa tider en kommunal angelägenhet. Vanligtvis fanns en s.k. fjärdingsman posterad ute i socknarna. Namnet är sannolikt framsprunget ur den gamla områdesindelningen i fjärdingar och sextungar i socknarna. Fjärdingsmannen stod under befäl av en landsfiskal (tidigare länsman) som var såväl polischef som åklagare och utmätningsman. Polisverksamheten var inte allra högst prioriterad hos de styrande kommunalmännen och därför fanns det varken fordon, radioutrustning eller tekniska hjälpmedel till fjärdingsmännens förfogande. Han fick använda sig av egna resurser eller anlita andra för sina tjänsteuppdrag. Denna ordning gällde åtminstone fram till mitten av 1900-talet. Självfallet var städerna och de större samhällena bättre tillgodosedda i detta avseende.

Fjärdingsmännen var som regel utsedda av socknens styresmän och ofta föll valet på någon betrodd person i trakten. Det var förr inte vanligt att fjärdingsmännen hade någon egentlig polisiär utbildning utan endast någon enklare handledning av landsfiskalen. Det var dock viktigt att fjärdingsmännen hade en allmänt betrodd position i socknen. Förr fanns många historier från äldre tid om fjärdingsmän som i samband med tjänsteutövning bjöds på starka drycker i sådan omfattning att de inte förmådde fullgöra sina uppdrag. På senare tid hade kommunens styrande organ nog detta i åtanke vid tjänstetillsättningar.

Under många år var Mats Anders Nilsson fjärdingsman på Sollerön. När han efter en lång och trogen tjänst uppnått pensionsåldern på 50-talet, uppstod således en vakans som skulle tillsättas. I vederbörlig ordning utlystes tjänsten till ansökan ledig. Efter ansökningstidens utgång visade det sig att det fanns fem sökande. Av dessa var det två som ansågs lämpliga och kallades till anställningsintervju hos kommunalnämnden.

En av sökandena var Georg Tysklind som bodde i Orsa. Han svarade korrekt om än något nervöst under utfrågningen. Särskilt intresserad blev kommunal-
mannen Johan Svensson när han fick höra att Tysklind var musikalisk och hade
ett förflutet som musikvolontär. Svensson spelade själv fiol men hans intresse
svalnade betydligt när han fick höra att Tysklind bara spelade basun.

Den andre som sökte tjänsten var Karl Erik Ingel som var född och uppvuxen
i Finngruvans by i södra delen av Venjan. Ingel gjorde ett bra intryck inför
kommunalmännen och ordföranden Anders Holmer var idrottsintresserad och
när han fick höra att Ingel var en god medeldistanslöpare, lade han sin röst för
honom. Detta blev avgörande även för Johan Svensson som också hade en son
som idrottade. Nämndens förord blev alltså enhälligt till Ingels fördel. Länsstyrel-
sen utfärdade sedan förordnande för Ingel som ordinarie fjärdingsman på Sollerön.
Sockenpamparna i kommunalnämnden hade tidigt deklarerat att de inte önskade
någon polis med meriter av patrulltjänst i någon stad utan någon med god vana
med förhållanden på landsbygden.

*Nyblivne fjärdingsmannen Karl-Erik
Ingel i full mundering 1951*

Karl Erik Ingel hade sin rot i en småbrukarfamilj i Finngruvan och fick tidigt lära
sig de strävsamma förutsättningarna i sådan miljö med arbete från morgon till sen
kväll med jordbruk och skogsskötsel. Detta sistnämnda intresserade honom och
han sökte in på Gävleborgs Skogs- och Lantmannaskola i Arbrå. Under tiden i
Arbrå tränade Ingel konditionen och gjorde en del goda tider på löparbanorna

och även som orienterare. Efter skogsskolan tränade han i IFK Mora, bl.a. tillsammans med Kalle Lund som hade landslagsmeriter.

Efter sin skogliga utbildning funderade Ingel på att byta yrkesinriktning. Han stegade upp till landsfiskal Olof Bergman och visade upp ett fint intyg från fjärdingsmannen Anders Dufva i Venjan. Efter samtal med landsfiskal Bergman fick han erbjudande att provtjänstgöra i Morastrands köpings polisdistrikt år 1951. Efter polisskola i Stockholm påföljande år placerade landsfogde Axel Blomér honom i Grängesberg som tillförordnad poliskonstapel. Där fick han en hel del erfarenheter av olika slags människor, i gruvan arbetade t.ex. 300 utlänningar av skilda nationaliteter. Ingels erfarenhet från skogen hade lett till goda kontakter med solleröbönder och efter praktiken i Grängesberg blev det så att Ingel vikarierade en tid på den vakanta tjänsten efter Mats Anders. I maj 1953 fick Ingel sin första ordinarie tjänst i Mora polisdistrikt med placering som fjärdingsman på Sollerön. I skogen hade han tidigare träffat Bond Lars, Sigfrid Nordlund och Albert Häll och det är inte helt uteslutet att dessa kontakter inverkade gynnsamt för hans del vid tjänstetillsättningen.

Givetvis uppstod en del problem eftersom inga sökande funnits från ön. Mats Anders hade haft sitt kontor hemma i Pellasgröming och Ingel fick husera där någon vecka bland de efterlämnade papperen efter pensionären. Inom kort måste dock kontors- och boendefrågan lösas. Han fick hyra övervåningen hos Nils Tomth vid "Gatutjittan" och där inrättade han ett kontor med övernattningsmöjligheter. Där hade han nära till de centrala delarna av Sollerön och med god uppsikt över den norrgående trafiken till Bengtsarvet och Utanmyra.

Ingel hade en tid kastat sina blickar på den tilltalande Barbro Bjäretoft från Öje, som då turnerade runt i Dalarna med den populära underhållningsgruppen "Fem Glada Goodtemplare". Hans besök i Öje blev allt tätare. Barbro avbröt turnerandet och 1954 gifte de sig och bildade familj. De bytte bostad och flyttade in på andra våningen i Gunnar Smiths nybyggda villa i slutningen väster om kyrkan. Detta var en idealisk lösning eftersom det även här var lika nära till centrum och intill den nybyggda vägen till Mora som gick över Sundet och Vinäs.

Ingel fick ganska ofta tjänstgöra i Mora eftersom han formellt tillhörde detta distrikt även om han hade sin tjänst förlagd till Sollerön. Verksamheten på ön var ju ganska lindrig med smärre brottsutredningar, domstolsdelgivningar och viss trafikövervakning och bevakning av tjuvskyttet i skogarna på fastlandet. Detta medförde att landsfiskalen ganska ofta kommenderade honom till Mora när tjänsten så krävde. Fjärdingsmännen i Venjan och Våmhus brukade röna samma öde. Resorna var inget större problem för Ingel eftersom han sedan en tid var bilägare - en grön Fiat. Denna syntes ofta ute i byarna och man kunde där bland ungdom-

arna höra ropet: "kringgir id undå - Inggäl Järk kum". Detta visade att han vunnit en del respekt ute på öns vägar.

De ständiga resorna till Mora krävde dock sin tribut i form av bensinkostnader. Efter förhandlingar fick han dock löfte av landsfiskalskontoret om bilersättning och han kvitterade ut ett förskott på 500:- Detta hörde tydligen inte till vanligheterna denna tid och efter granskning kom ett beslut från länsstyrelsen. Han blev ålagd att återbetala beloppet. Ingel satte dock hårt mot hårt och vägrade. Efter som bussförbindelserna inte passade tjänstgöringstiderna, medförde detta andra kostnader i form av både övertids- och obekvämlighetstillägg. Det gick så långt att han hotade säga upp sig. Till slut fick han dock rättelse och kunde sedan få behålla sin bilersättning.

Ingel med sin Fiat utanför Moras dåtida bekvämlighetsinrättning i Tingshusparken

Under 1955-56 gick Ingel högre kursen på Statens Polisskola i Stockholm. Omorganisationer stod för dörren inom polisväsendet och Ingel flyttade till Mora och fick tjänst som utredare och sedermera vakthavande befäl på polisstationen sedan köpingens och socknens polisdistrikt slagits samman. Stora förändringar i

organisationen skedde 1965 sedan riksdagen efter omfattande utredningar beslutade att polisen skulle bli en statlig institution. På landsbygden - men även i tätorterna - innebar detta att många mindre distrikt slogs ihop till större. Polispersonal arbetade huvudsakligen i centralorten men med smärre arbetsgrupper i periferin. Förändringen ledde till att Ingel fick sin slutliga placering i Mora och Sollerön fick således finna sig i att den siste fjärdingsmannen lämnade ön.

Under sin tid på Sollerön fick Ingel goda kontakter med folk, språket var inget problem eftersom Venjans- och Sollerömålen i stort sett liknar varandra. Han kom bra överens med de flesta. Det inträffade inga allvarliga brottsligheter under Ingels tjänstgöring på Sollerön. Han minns dock att midsommarfirandet urartade med vild camping, fylleri, bråk och skadegörelser. På 60-talet måste stora kommanderingar klara ordningen midsommartid. Ingel kände stor lättnad när oroselementen började söka sig till andra platser.

Karl Erik Ingel tar en fika efter väl förrättat värv vid Polis-DM i orientering 1954 tillsammans med kollegorna Bror Bud (t.v.) och Åke Westberg.

Ingels idrottsliga verksamhet förändrades så till vida att han övergick till kyrkbåtsrodd. Han var bl.a. med och rodde Jugen Jon I framgångsrikt under fem sex år. Sedermera blev han styrman i Moras kyrkbåt "Diösn" som tillkom efter initiativ av storbyggmästaren Anders Diös.

Även titulaturen ändrades så att begreppen fjärdingsman och poliskonstapel togs bort. I stället blev dessa befattningshavare polisassistenter, en titel som många av de äldre fnyste åt. De hade under lång tid känt att de arbetade självständigt. Assistenttiteln fick alltså en negativ klang. För Solleröns siste fjärdingsman blev dock förstatligandet en liten fjäder i hatten eftersom han steg i graderna och blev polisinspektör. Han tjänstgjorde som vakthavande befäl på polisstationen i Mora under många år men tog ibland tillfället i akt och gjorde en eller annan patrullrunda på Sollerön.

Den polis som fanns på Sollerön efter 1965 var mest synlig i någon polisbil vid sporadiska tillfällen. Förutvarande fjärdingsmannen Ingel njuter nu sin pensions-tid i Mora, där han från sin bostad har god utsikt över Saxvikens vatten. Han minns med glädje sina år på Sollerön och de goda relationer han hade med Solleröfolk. Under sin tid på ön lade han särskilt märke till folks känsla för sammanhållning och hjälpsamhet mot varandra. Detta yttrade sig i gemensam -hetsarbete och ideella insatser. Ett exempel var när slalombacken på Gesunda-berget gjordes i ordning. Det fullkomligt kryllade av folk i sluttningen när backen röjdes upp. Ingels erfarenheter av människorna från Sollerön bedömer han som enbart goda.

Helmer Nilsson